

Erityisasiantuntija
Kaisu Harju-Kolkka

16.5.2022

VN/11611/2022
VN/11611/2022-STM-11

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sairausvakuutuslain 4 luvun 5 §:ssä tarkoitetun erityisajoneuvon käytöstä aiheutuneiden matkakustannusten korvaamista koskevasta taksasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n muuttamisesta

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuus

Kansaneläkelaitos korvaa vakuutetuille sairauden hoitoon liittyviä matkakustannuksia sairausvakuutuslain (1224/2004) nojalla. Sairausvakuutuslain 4 luvun 5 §:n mukaan vakuutetun matkakustannukset korvataan sen mukaan, kuinka paljon matka olisi tullut maksamaan käyttäen halvinta käytettävissä olevaa matkustustapaa. Halvimmalla matkustustavalla tarkoitetaan ensisijaisesti julkista, kaikille avointa säännöllistä joukkoliikennettä ja siihen ketjuttamalla yhdistettyä eri liikennevälineillä tehtyä matkaa tai palveluliikennettä taikka kutsujoukkoliikennettä.

Vakuutetun matkakustannukset korvataan kuitenkin erityisajoneuvon käytöstä aiheutuneiden kustannusten perusteella, jos vakuutetun sairaus, vaikea vamma tai liikenneolosuhteet edellyttävät erityisajoneuvon käyttöä. Erityisajoneuvolla tarkoitetaan omaa autoa, taksia, vammaisvarustettua ajoneuvoa, pienoislinja-autoa, sairaankuljetusajoneuvoa, moottorivenettä, moottorikelkkaa, helikopteria ja muuta vastaavaa ajoneuvoa.

Sairausvakuutuslain 4 luvun 8 §:n 3 momentissa on säädetty, että muun erityisajoneuvon kuin taksin käytön korvausperusteena olevasta korvaustaksasta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Sosiaali- ja terveysministeriön on asetusta ja sen muutoksia valmisteltaessa kuultava Kansaneläkelaitosta.

2. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Kansaneläkelaitos vastaa sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten toimeenpanosta.

Valmistelun aikana on lisäksi kuultu seuraavia tahoja: Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, KT Kuntatyönantajat, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Yrittäjät, Akava ry ja STTK ry.

Asetusehdotusta ei ole tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä asian kiireellisuuden vuoksi.

3. Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Voimassa olevasta sairausvakuutuslain 4 luvun 5 §:ssä tarkoitetun erityisajoneuvon käytöstä aiheutuneiden matkakustannusten korvaamista koskevasta taksasta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 1337/2004. Moottoriajoneuvon korvausperusteista säädetään asetuksen 2 §:ssä. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan auton korvausperuste on 0,20 euroa kilometriltä. Autolla tehdyn matkan korvauksen peruste on pysynyt ennallaan siitä asti, kun asetus

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

tuli voimaan vuonna 2005. Korvausperuste sisältää käyttökustannukset, joihin kuuluvat auto- ja liikennevakuutus, säilytys ja pysäköinti, rengaskulut, huollot ja korjaukset sekä polttoaineen ja auton käyttömaksu. Kansaneläkelaitoksen korvaamissa matkoissa korvausperusteeseen ei lasketa ajoneuvon omistajalle aiheutuneita pääomakustannuksia.

Kansaneläkelaitos on esittänyt 3.2.2022 päivätyllä esityksellä, että sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (1337/2004) muutettaisiin siten, että oman auton korvausperuste vahvistettaisiin esimerkiksi tasolle 0,40 euroa kilometriltä ja että jatkossa oman auton kilometrikorvaus sidottaisiin sopivaan indeksiin tai Verohallinnon vahvistamaan verovapaaseen oman auton käyttötaksaan terveydenhuollon matkoilla. Esityksen perusteluiden mukaan Kansaneläkelaitokseen on tullut vuosien ajan paljon palautetta asiakkailta ja kansanedustajilta siitä, että oman auton korvaus on liian pieni. Palautteiden mukaan osa asiakkaita käyttää taksia oman auton sijasta, koska oman auton korvausperuste ei kata kustannuksia, joita auton käytöstä muodostuu. Ottaen huomioon väestön ikääntymisen, terveyspalvelujen keskittymisen ja osassa maata julkisen esteettömän liikenteen puuttumisen, tarve taksin käytölle ei ole vähenemässä, minkä vuoksi oman auton käytön tulisi olla nykyistä kannustavampaa sairausvakuutuslain mukaisilla matkoilla.

Energian hinta on noussut tuntuvasti viimeisen vuoden aikana Suomessa ja laajasti muualla Euroopassa. Myös liikennepolttoaineiden hinnat ovat nousseet etenkin raakaöljyn kallistumisen, biopolttoaineiden jakeluvelvoitteen kiristymisen ja biopolttoaineiden hintojen nousun myötä. Polttoaineen hinnan nousu vaikuttaa osaltaan oman auton käytön kannattavuuteen sairausvakuutuslain mukaisilla korvattavilla matkoilla.

Tilastokeskuksen ylläpitämän kuluttajahintaindeksin alaryhmän yksityisajoneuvojen käyttö (ryhmä 072) indeksi on noussut vuoden 2005 pisteluvusta suhteessa tammi-maaliskuun 2022 pistelukujen keskiarvoon noin 1,6-kertaiseksi. Vastaava nousu auton käyttökorkauksen tasossa olisi 0,20 eurosta 0,33 euroon.

Yllä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että auton korvausperuste olisi 0,33 euroa kilometriltä. Taksan suuruus nousisi nykyisestä taksasta 0,13 euroa kilometriltä. Korotuksessa huomioitaisiin indeksin muutos vuodesta 2005, jolloin korvaustasoa on viimeksi tarkasteltu, vuoden 2022 ensimmäisen vuosineljänneksen keskiarvoon. Tarkasteltaessa ensimmäisen vuosineljänneksen pistelukujen keskiarvoa voidaan huomioida viimeaikainen polttoaineen kustannuskehitys. Vastaavasti esimerkiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaan kansaneläkeindeksin pistelukua laskettaessa huomioidaan edellisen vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien elinkustannusindeksin pistelukujen keskiarvo.

Kyseessä olisi kertaluonteinen korotus, eikä korvausperusteen korotusta tässä yhteydessä ehdoteta sidottavaksi indeksiin tai muuhun korotukseen. Muitakaan sairausvakuutuslain matkakorvauksia ei ole sidottu indeksiin. Lisäksi sairausvakuutuslain matkakorvausjärjestelmään ei ole tarkoituksenmukaista tehdä tässä yhteydessä laajempia muutoksia monikanavarahoituksen purkamiseen liittyvän valmistelun ollessa kesken. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta on valmisteltu erillisenä asiana parlamentaarisessa komiteassa monikanavarahoituksen purkaminen. Komitean kannanoton mukaan ensihoidon matkojen siirtämisen osalta on mahdollista tehdä päätös rahoitusvastuun siirrosta sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Muiden Kansaneläkelaitoksen matkakorvausten osalta rahoitusvastuun siirto hyvinvointialueille voi tulla ajankohtaiseksi, kun hyvinvointialueiden toiminta on käynnistynyt ja vakiintunut. Maaliskuussa 2022 Sote-ministerityöryhmä antoi linjaukset monikanavarahoituksen purkamisen tiekartasta, jonka mukaan matkakorvausten rahoitusvastuu ja kelakorvattavien matkojen järjestämisvastuu siirretään hyvinvointialueille valtakunnallisesti yhdenmukaisesti vuonna 2025–2027 sote-valmistelun tilanteesta riippuen.

4. Pääasialliset vaikutukset

Erityisajoneuvon käytöstä aiheutuneiden kustannusten korvaukset maksetaan sairausvakuutuslaissa säädetyn mukaisesti sairausvakuutusrahastosta sairaanhoitovakuutuksen kuluina, jotka rahoitetaan 33 prosenttisesti vakuutettujen sairaanhoitomaksujen tuotoilla ja 67 prosenttisesti valtion varoin.

Vuonna 2021 matkakorvauksia maksettiin sairausvakuutuslain perusteella noin 310 miljoonaa euroa. Matkoja tehtiin yhteensä 5,5 miljoonaa. Taksilla tehtiin matkoja 3,5 miljoonaa, joista

maksettiin korvauksia noin 193 miljoonaa euroa. Keskimääräinen tavallisella taksilla tehdyn taksimatkan korvaus oli 69,15 euroa. Omalla autolla tehtiin noin 0,5 miljoonaa matkaa, joista maksettiin korvauksia noin 5 miljoonaa euroa. Korvausten saajia oli 34 470, ja keskimääräinen korvaus omalla autolla tehdystä matkasta oli 11,76 euroa.

Korkeampi kilometrikorvaus tekee auton käytöstä aiempaa kannattavampaa ja kompensoi osaltaan polttoaineen hinnan nousun vaikutuksia vakuutettuihin. Muutos kannustaisi vakuutettuja kulkemaan terveydenhuollon matkoja Kansaneläkelaitoksen korvaaman taksin sijaan omalla autolla. Sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten toimeenpanosta vastaavan Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan noin kolme prosenttia taksia käyttäneistä vakuutetuista siirtyisi käyttämään terveydenhuollon matkoilla omaa autoa, jos auton käyttökorvaus korotettaisiin 0,33 euroon kilometritä.

Kansaneläkelaitoksessa tehdyn arvion perusteella 3 prosentin asiakassiirtymän myötä takseista aiheutuvat matkakustannukset vähenisivät vuositasolla noin 4,6 miljoonalla eurolla. Vastaavasti oman auton käytön kustannukset kasvaisivat noin 3,3 miljoonalla eurolla, kun huomioidaan oman auton käyttöön siirtyvät sekä se, että jo ennestään omaa autoa käyttävät saavat aiempaa suuremman korvauksen. Arvion perusteella käyttökorvauksen korotus vähentäisi matkakorvausten kustannuksia vuositasolla 1,3 miljoonalla eurolla edellyttäen, että 3 prosenttia taksin käyttäjistä siirtyisi oman auton käyttöön. Valtion osuus matkakorvauksista alenisi 0,9 miljoonaa euroa.

Oma auto on sairausvakuutuslaissa tarkoitettu erityisajoneuvo, joten matkakustannukset korvataan auton käytöstä aiheutuneiden kustannusten perusteella vain, jos vakuutetun sairaus, vaikea vamma tai liikenneolosuhteet edellyttävät erityisajoneuvon käyttöä. Koska auton käytön korvattavuudelle on oltava vakuutetun terveydentilaan tai liikenneolosuhteisiin johtuva erityinen syy, auton käyttöön siirrytään pääasiallisesti vain muiden erityisajoneuvojen, kuten taksin, käytöstä. Erityisajoneuvojen käytön korvattavuuden perusteisiin ei asetuksen voimaantulon yhteydessä tulisi muutoksia. Näin ollen arvioidaan, että korvausperusteen korotus ei ohjaa vakuutettuja kulkemaan terveydenhuollon matkoja autolla julkisen liikenteen sijaan.

Ehdotetun muutoksen täytäntöönpano edellyttää Kansaneläkelaitokselta järjestelmämuutoksia sekä asiakasviestintää ja -tiedottamista, joiden toteuttamiseen Kansaneläkelaitos on valmistautunut.

5. Lausuntopalaute

Sosiaali- ja terveysministeriö on 4.5.2022 päivätyllä lausuntopyynnöllä pyytänyt 8 vastaanottajataholta lausuntoa asetusluonnoksesta. Lausuntopyynnön mukaan lausunnon voivat antaa myös muut kuin jakelussa mainitut. Lausuntopyyntö julkaistiin ministeriön verkkosivuilla. Lausuntoaika päättyi 12.5.2022. Jotta esitetty muutos voidaan saada nopeasti voimaan kompensoimaan polttoaineen hinnan nousun aiheuttamaa kustannusten nousua sairausvakuutuksesta korvattavilla matkoilla, säädösvalmistelussa on ollut tarpeen poiketa kuulemista koskevasta ohjeellisesta lausuntoajasta.

Lausuntopyyntöön vastasi 7 tahoa, joista valtiovarainministeriö ilmoitti, ettei anna lausuntoa. AKAVA ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Suomen Yrittäjät ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa tai huomautettavaa asiaan. AKAVA ry ilmoitti kuitenkin kannattavansa esitystä. Varsinaisen lausunnon antoivat Kansaneläkelaitos, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja STTK ry. kirjalliset lausunnot ovat saatavilla Hankeikkunasta osoitteessa <https://stm.fi/web/stm/hanke?tunnus=STM045:00/2022>.

Lausunnonantajat kannattivat ehdotusta ja pitivät sitä perusteltuna.

Lisäksi STTK piti tärkeänä, että korvaustaksoja tarkastellaan säännöllisesti vastaamaan sekä ajankohtaista hintatasoa että asiakkaiden tarpeita. Vastaavasti Kansaneläkelaitos piti tärkeänä, että polttoaineiden hintojen nousu huomioidaan oman auton korvausperusteissa ja pitkään valinnutta matalaa korvausperustetta nostetaan.

6. Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan 1.7.2022.

